

Štambuk 300

Štambuk 300

Biblioteka

Krošnja i korijeni

Nakladnik

Udruga Štambuk

Petrinjska 31

10000 Zagreb

www.stambuk.hr

Za nakladnika

Dario Štambuk

Urednik

Marito Mihovil Letica

Na omotu

Panorama Selaca

Grafička priprema i tisak

Nakladnička kuća Tonimir d.o.o, Varaždinske Toplice

Umnoženo za članove Udruge.

Naklada

500 primjeraka

Štambuk 300

Prvo okupljanje Štambukâ u Selcima
na otoku Braču 10. kolovoza 2013.

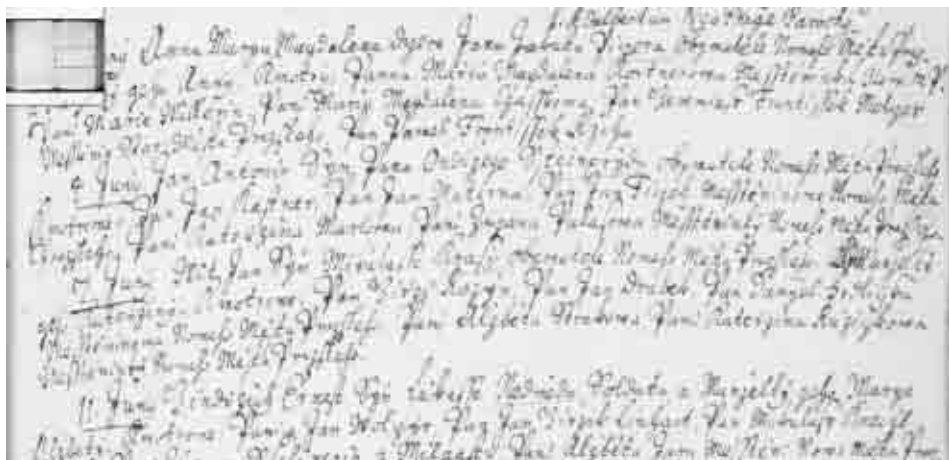
Udruga Štambuk
Zagreb, 2013.

Uvodno slovo

Nekoliko rečenica o tomu kako je došlo do okupljanja *Štambuk 300*, kako je glede ove samosvjesne i vrijedne inicijative sve počelo.

Netom završen rat, mnogi izgubljeni životi, spaljena baština, materijalna i nematerijalna, potakne čovjeka na razmišljanje o skupljanju i čuvanju podataka o svojoj povijesti, kako osobnoj tako i obiteljskoj i široj porodičnoj. Takvo razmišljanje nije usamljeno. Time su se u prošlosti bavili mnogi naši Selčani i naši svećenici čijom zaslugom danas imamo skupljenu bogatu arhivu koja je iznjedrila jedan drukčiji pogled; ne samo vertikalni ili dijakronijski u prošlost nego i horizontalni ili sinkronijski u sadašnje naše zajedničko vrijeme. I to onaj dio vremena u godini koji nam je svima raspoloživ za okupljanje i sastanak. Da pokušamo na jednom mjestu, u to „Štambučko kameno gnijezdo“, kako se izrazio pjesnik Drago Štambuk, u vrijeme našeg opuštanja u tople ljetne dane okupiti čim veći broj ljubitelja naše prošlosti i ujedno nositelja naše budućnosti. Ne nužno samo jednoga prezimena nego svih kojima je na srcu taj nepotopivi kameni brod.

Polako i postojano provlačila se ta duboko ukorijenjena ideja o okupljanju kroz mnoge godine. Prvi konkretni zapisi izašli su iz pera dr. Drage Štambuka još 2000. Uslijedilo je zatišje sve do jednog ljetnog dana godine 2010.

Matica krštenih, u arhivu u Pragu, čuva zapis da je Jan Antonin, rodozačetnik braćkih Štambuka, četvrti sin Andrije Steinpryda, kršten 4. lipnja 1688. u katoličkoj crkvi svetoga Vojtjeha/Adalberta u Pragu.

U uredu *Jadrankamena* spomene mi Juro Čiča onako nježno: „A je bi se ti primi okupljanja Štambuka?“ Obranim se od „napada“ misleći na svojih sedmero malih; kud da prihvatim još i to „osmo“?

Ali, dobra ideja kao i svaka dobra ideja ne miruje. Eno je opet 2012., u ljetnoj vrućini, zašušurena, jednu nedjelju nakon sv. mise. Ovog puta od mladog svećenika. Kaže pater Siniša Štambuk, onako tajnovito: „Dario, imaš li pet minuta?“ Prihvatim i kažem: „Ajmo sjest ispod krošnje pred *Ruzmarinom!*“ Ubrzo su se oko stola uz p. Sinišu okupili Bruno, Drago Zanko, Juro, Nataša, Maja, Marčelo... kad nas je puno, evo i entuzijazma. Nakon nekoliko sastanaka na Pjaci selimo se u Zagreb. Nataša otvara web stranicu: www.stambuk.hr, p. Siniša pronalazi adrese 976 Štambukâ diljem Hrvatske, priključuje se vrijedni Mario Kociov, dr. Drago piše uvod, poziv i preambulu. Slijede dogovori, konzultacije; Neva

iz udruge *Didolić* pomaže oko statuta. Birokracija. Osnivanje *Udruge Štambuk*. Počelo je. Nema nazad. U ranu jesen ideja za naše okupljanje dobiva od dr. Drage naziv: *Štambuk 300*. Lakonska kratkoća. Jednostavno i jasno.

Ideja od davnina u mnogim mislima željena, u mnogim snovima tkana, u mnogim razgovorima spominjana. I kako ne bi oživjela?! I ostvarena te subote, 10. kolovoza 2013., na selačkoj kamenoj Pjaci, nakon što je prošlo više od 300 godina od dolaska našeg Jana Antonina iz Praga na sudbinski njegov i naš Brač. Taj mladić, čudnom igrom sudbine otrgnut od svoje obitelji i rodnoga grada, u tako ranoj mladosti toliko zreo i spreman boriti se i afirmirati u novoj sredini, osvoji čestitošću srce pučiške plemkinje Franke Bokanić. Podare oni svijetu brojno potomstvo i pokažu snagu koja oplemenjena bračkim kamenim genima još i sada čvrsto upisuje sva naša imena u ljudsko postojanje i trajanje.

Zagreb/Brač, srpanj 2013.

Dario Štambuk

Arrivano i Croati sui cavalli neri

Dolaze Hrvati na konjima divljim
i brijezi srcā sravnjuju se hitro,
na vrancima zapjenjenim, pitomi i plavi
iz dalekih stepa, pozad gorja golih,
prilaze Hrvati morju svojih snova.

Drago Štambuk

Brač, oko Ciklopa

Ako nam je vjerovati da je razdvajanjem zemlje od neba stvoren svijet, onda je odvajanjem otoka od kopna nastao prostor kojega zovemo inzularnim. Otočni prostor traje u horizontalnom paralelogramu. No, kada se na nj nakalemi, ucijepi vertikalni paralelogram nedovoljno razdvojenih neba i zemlje, s priraslicama ili sinehijama iscrtan, onda dobijemo *spatium* koji je i duhovan i stvaran, okomit i vodoravan, morem ravan i planinama uspravan.

Brač je *punctum*, tvorna točka u upravo tako ukriženom, složenom prostoru. Bog ga ljubljšaše toliko da u svom stvaralačkom zanosu jedva dopusti da se razdvajanjem udalji od Njega. Otuda duhovne priraslice, drugi naziv za *genius loci*, i oduhovljenu energiju prostora koju osjeća svaki iole osjetljiv prolaznik, a kako tek brački žitelji. Otok, elipsoidna ploha, krunjena Vidovom gorom, u ravnini mora i s referentnim susjednim planinskim masivom Biokova. Od krševite dinarske zemlje koja nosi plavetno nebo i od neba koje odražava zemlju, Brač je i nebeski volumen uprt o krš, skuta namaknutih u more.

Visoko iznad Brača, ponad Vidovice, stoji Repatica zvijezda koja vilinskim vlasima svjetla povlači otok uzgor, jantarnom i sunčevom zapregom izvlači postupno iz mora i možda ga jednom uzdigne, podigne za vazda kano alem-kamen, unese u plemeniti metal zgusnutoga neba i okivanjem sačuva, premjesti u vječnost – zgradu trajna vremena. Dok sam kao dječak živio u rodnim Selcima na Braču znao sam, potresen ljepotom, uz petrolejku noću crtati karte imaginarnog svijeta. Sve bijaše izmišljeno izim Brača. Otok moj bi jedina čvrsta zemljopisna i psiheinska točka, stvarna poput cvata mendule u siječnju, središte znanog i neznanoga. Na njegove sam južne i

sjeverne bokove dodavao i crtao kopna i kontinente, nastavljao ih na zapadni mu luk, odmjeravao novim inzulama i otočićima, škojima i hridinama. Državama i kraljevstvima.

Selca su bila *omphalos, umbilicus*, pupak-grad. Brač njihov najbliži prostor iz kojega sam pokoravao svijet. Vodio borbu s flotama i vojskama. I nikada se nije dogodilo, ma kako teško bilo, da neka tuđa vojska osvoji otok. Zauzeti Brač bilo je naprosto neizvedivo, nemoguće kano poljubiti vlastita usta. Brač je uvijek osvajao druge. U mojoj djetinjoj mašti bio je zlatna poluga s kojom sam prohodio i pripitomljavao zemlje. *Axis mundi*, najčvršći oslonac i postament životu mome i mojoj mašti. Temelji mojega življenja složeni su u grbu općine Selca, najistočnije bračke općine. Motika i mlat. Prva alatka obrađuje zemlju, druga kamen. Prva uskopava i iz zemlje izbacuje kamenje, gradeći potla od njega gomile, geometriju srca. Druga oblikuje blokove, facade i varijantnim finijim alatkama formira im lica, ruke, rubove. Stvara otpadne škaje, proizvodi bijeli brašnen prah, jelo gladnih angjela.

Oruđe me potonje odredilo, učinilo mene kao i svakog Bračanina – težakom i kamenarom, sviklima vječnom hrvanju s mekšim i rahlim elementom zemlje kao i s tvrdim elementom kamena. Podučilo nas nadmetanju, takmenju jednog u drugom i jednoga s drugim. Posvajanju i natapanju, najvećma pòtom, škrte i posne zemlje, obradbi kamena i njegove ugradbe u suhozid, bunju i gomilu, sve do u palače čudesno čednih ostvarenja poput onih u Selcima, Štambuka i Didolića. Pri podizanju palače moje kamenoklesarske, graditeljske obitelji, završene 1869, svaki pojedinačni kamen obrađivan je majstorski i s ljubavlju, na licu mjesta, a vještina se i preciznost oplemenjivala „poljupcem”, mnoštvom izvedbenih metaforičkih poljubaca. U takvoj duševnoj obradbi svaki kamen cjeliva tijesno jedan drugog, čineći takozvanu bezvezivnu *slipu fugu*. U Palači Štambuk kamen ljubi kamen i vezivo trajnije od mjedi vezivo je ljubavi. Moji graditeljski pređi bjehu ljubavnici kamena. Nježnost i ljepotu savršena poljupca i njegovu eternalnost svjedoči ovaj brački, Štambučki dodir milujućih facada u Palači moje mladosti, smještene u srcu Selaca, uz prebijelu crkvu Presvetoga srca Isusova, njihov najviši orijentir, također djelo istih ruku.

Na našu veliku nesreću 9. kolovoza 1943. talijanski okupator za odmazdu spali moje rodno mjesto i sve izgorje u trodnevnu požaru od kojega se Selca nikada više nisu oporavila. Zato i danas više od pedeset ruševina, a i ona Palače Štambuk, zjape prema nebu i njihova teško shvatljiva ljepota ranila me i obilježila poput usijana pečata kojim se otiskuju bokovi živine. Pamtim bolne priče svoga plemenitog oca, tadašnjeg općinskog načelnika, o tomu kako strašan bî spomenuti događaj i kako usprkos nadljudskim naporima da spasi mjesto, uspije spasiti samo ljude, koji iz daljine, s vršina, gledahu domove svoje u apokaliptičnu plamenu.

Mučno okopavanje zemlje pomiješane s kamenjem i njeno teško otimanje podučí me upornosti u pronicanju rasta i prijetvorbe – na putu od mladice i sjemena do ploda i njegovih plemenitih potomaka: vina, ulja, višnjaka...

Kamen i njegova obradba učila me maštovitosti u izboru i mjeri snage udarca, njegova odmjeravanja u ciljanu rastvaranju kamena na dvoje, izabiru točke koje primajući udar savršeno se umnaža. Podučí me zagrađivanju, obrubljenju prostora, nalijeganju kamena na kamen, ravnoteži održavanja zida, podupiranju krova; stamenosti i čvrstini, masivnosti i eleganciji, etičnosti i principijelnosti. Pravdoljubivost je osobina bračkoga čovjeka, a ide ruku pod ruku s mišlju njegovu. Onom s kojom Bračanin zida prostor opstanka.

More, treći i kontekstualni element, bibavom srebrnastom pučinom nauči me ploviti, hlupiti daljine, slutiti dubine i visine, čeznuti nepoznate zemlje i zvjezdana neba. Riblja i podmorska carstva. Podučí nas u realno unijeti nijanse nestvarnoga.

Sva tri elementa – oskudna zemlja, obilni kamen i blistavo more, ucijepíše mi ljubav za moje bivstvo, tako unutarne i blisko, a opet daleko i nedostupno, jedva upotrebljivo u virovima života. No, sama spoznaja da mogu se osloniti na miris jedne ljubičice, okus davno pojedena vrganja, trepet lišća očeve masline, razaznati zlato ulja i ljubičastu boju smutice (bračko piće sastavljeno od tri dijela svježeg kozjeg mlijeka i jednog dijela cijelog crnog vina) čini me toliko snažnijim i drukčijim od nekoga komu su nepoznate bračke ljepotne tajne i smrtonosno opojan pogled s Vidovice.

Iz ljubavi za svoje bivstvo proizašla je i ljubav Bračanina za svijet i kozmos. Njima upućivaše, ponajviše, me more. Svaki put kada val bi prelio se preko hridi, uzdah bi ga popratio i jedna bi duša iz svijeta pristala na moj otok, pa iako rijetko naseljen

i prazan, učestalim ljudskim odlascima smanjivan, u mojoj je mašti bio najnapučeniji djevičanski odlomak svijeta. Time što je otok, Brač je svijet za sebe. Sve je na njemu, iz njega sve izlazi i njemu se vraća. Partenogenetski stvor, a znatiželjom oboružan kano puh u sitne noćne sate. I da ne učinih ni koraka s njegove obale, bio bi mi savršeno dostatan boravak na njemu za sva otkrića i putovanja što ih namrijeh u životu.

Mističan u svojim blatačko-pustinjskim molitvenim i radnim (*ora et labora*), astronomsko-opservacijskim vrelima i vrletima, ratnički u sjevernom, a senzualan i pjesnički na južnim žalima i obroncima. Tako i grčki i rimski, jezikom slavenski i latinski, genima ilirski, moj ljubljeni hrvatski otok, kolijevka i prag, oltar i grob, kojem dugujem sve svoje otvarajuće vidike i krajobraze.

Jer ja sam Brač i njegova ukotvljenost. On mi u pogled dozivlje modro i moćno Biokovo, sinje more, kristalna praskozorja, ledene orise Hvara, Korčule, Visa, hrbat Pelješca, Vidovu goru – s koje kao na dlanu Bračanin motreći drži i užićem ljepote u oku svome kontrolira svijet. Otok jest sve što je čovjeku Sredozemlja i Svemira potrebno. Užgana okomica i oko Ciklopa.

Bez Brača svijeta ne bi bilo, jer svijet se bez Brača ne bi mogao vidjeti.

Drago Štambuk

Tokyo, 12. studenoga 2005.

(Objavljeno u monografiji *Otok Brač*, Fabra press, Zagreb, 2005.)

Poziv na Štambuk 300

Štambuk 300

1713. – 2013.

Selca na otoku Braču

Poštovani pripadnici obitelji Štambuk
i dionici njezini, po družbi il' izboru,

radosno Vas pozivamo da sudjelujete/nazočite
10. kolovoza 2013. u Selcima na otoku Braču, u hrvatskoj
domovini,
cjelodnevnom saboru Štambuka,
a povodom 300. obljetnice dolaska našega pretka, prvoga
Štambuka,
u Selca na otok Brač, ishodišno gnijezdo iz kojeg se
proširiše Lijepom Našom,
dalje po Europi i u prekomorske, daleke zemlje.

Ovo je prvi i opći poziv, da zabilježite u svoj kalendar datum sastanka

10. kolovoza 2013. u Selcima na otoku Braču

a naknadno će slijediti obavijesti što pružat će konkretne naputke, ponajprije na www.stambuk.hr

Pozivu pridodajemo tekst hrvatskoga pjesnika

Drage Štambuka koji sažima povijesne fakte i navodi okolnosti/razloge okupljanja o kojima ćemo detaljnije na zboru u Selcima.

Ovom prilikom svima Vama i Vašim bližnjima od srca želimo čestit Božić i svekoliko dobro u nahodećem ljetu.

Organizacijski odbor

Štambuk 300

Počasni odbor

Prvi Štambuk kršten na Braču bio je Andrija Štambuk, rođen 25. rujna 1713. Njegovi roditelji Antun Standelpergher Štambuk i Franka pl. Bokanić vjenčali su se 28. prosinca 1712. (Matica krštenih župe Pučišća)

Kratki povijesni prikaz

Štambuk 300

1713–2013

Selca na otoku Braču

Sljedeće godine tristota je obljetnica „ugovora slobode“ koji bilježi dolazak prvoga Štambuka (*mistro Antonio Standelpergher detto Stambucco de Andrea della citta da Praga*) u Selca na otok Brač.

Pristigne Antonio, Antun/Ante iz Praga, preko Venecije, kao veslač (*uomo da remo*) na venecijanskoj generalskoj galiji (*galera „Vendramin“*). U Mlecima lišen slobode, iz razloga nama neznanim, a 10. siječnja 1713. prema obostrano dragovoljno potpisanom ugovoru uvjetno ga oslobodi selački posjednik Mateo Petrov Niseteo (Mate Nižetić) otkupivši ga za 578 lira, tako da majstor Antun, na koncu, svoju slobodu zasluži trogodišnjim zidanjem palača i domova na otoku. Otad, po ispunjenju ugovora, i nakon što Antonio prenije svoje znanje i vještinu brojnom potomstvu i mještanima, Štambuci i Selčani slove kao vrsni kamenoklesari i graditelji, s oglednim uradcima poput Bijele kuće u Washingtonu i zgrade UN-a na East Riveru.

Iz velikih europskih gradova, Praga i Venecije, u maleno mjesto srca naših, u bračka Selca, stiže tako rečeni Štambuk – poput jednog od Argonauta, Jasonovih veslača koji imahu

doseći i preuzeti zlatno runo. Za razliku od starogrčkog mita, Brač štambučkom našem rodu Kolhidom i ostade, urastanjem prekomorskog putnika u otočko ljudsko tlo. Sudbinsko Antunovo putovanje, na vesla, od Venecije do Brača, ozlati se postignućem vlastite slobode, a runom – kamikom dragim započe preporod branja i obrade kamena na otoku.

Dneva 10. kolovoza 2013. u Selcima na Braču, u Štambučjem kamenom gnijezdu, na trgu čuvenu po svojim poetskim susretima pod vedrim nebom, među *bijelim visokim dvorima* – citat fra Ivana Despota (1883) – *čiste hrvatske vlastele, glasovitih Didolića i Štambuka*, dok se nad nama bude dizala znamenita ruševina palače Štambuk koju sagradiše predci što klesarsku djelatnost digoše na razinu umjetnosti, „slipom fugom“ ostvarivši takvu sljubljenost *facada*, eda kamen, bez ikakva veziva, izravno ljubi kamen – tu će, dakako, sakupit naš se rod i dionici njegove sudbe; ponosna graditeljska dinastija koja ostavi velebna zdanja već *oudi* poput glavne *Palače Štambuk*, inih štambučkih palača, *Palače Didolić*, crkve Krista kralja... primjerno svjedočanstvo hrvatskog kamenarsko-graditeljskoga genija.

Palača Štambuk (Palac, Palazzo Stambucco; 1869 – 1943), izlazište naše loze i plemena, kuća nad kućama i dom nad domovima, dvor bez krunjenoga kralja, kolijevka je koja i grobom postade nakon talijanskog fašističkog paljenja Selaca 9. kolovoza 1943, a čiju ćemo huđu 70. obljetnicu obilježiti 23. svehrvatskom jezično-pjesničkom smotrom *Croatia rediviva ča-kaj-što* na spomendan, uoči našeg Štambučkog sabora, usmjerujući obnoviteljske porive ove dične smotre na oživljenja potrebitu koloniju lijepih ruševina. Sve na istom mjestu, na središnjem trgu Stjepana Radića, ispred crkve Krista Kralja koju blagopokojni kardinal Franjo Kuharić nazva 16. srpnja 1987. *bračkom katedralom* – čime vežemo, kako i

treba, dvije osmotski izmiješane, zajedničke priče – selačku i štambučku. Jer bez Selaca nema Štambuka, kao ni bez Štambuka – Selaca i njihove iznimne, izdvojene povijesnice: s blistavim građanskim apogejom krajem 19. stoljeća i ratnim sunovraćanjem u „otočku Hirošimu“. A niti šire hrvatske kobi; jer Štambuci zarana srastoše sa svojom novom, drevnom domovinom, čijim se sinovima i kćerima uvijek zвахu i isticahu, oduvijek i zavijek.

Dođite i vi na naš povijesni sastanak, saborište, da u zajedništvu svezremene nam sudbine, u Selcima a gdje drugdje?, podijelimo plamen ljubavi koji iznutra odvajkada grije našu jedinstvenu obitelj, pleme kameno i uzdarno, rod naš, i dom nam, hrvatski.

dr. Drago Štambuk

Brasilia, 20. rujna 2012.

Dinko, Kažimir, Andrija i Špiro Štambuk Kociovi,
sinovi Metoda i Marije r. Rajčić, snimljeni 1947. godine

Stammbuch

Nemam prsten od suhog zlata
s okom svevidim da nevidljivog me
provede između Bušmana
neozlijeđenog dvoru očinskom privede
u staroj planini nad plohom jezera
pod providnim glečerom i snježnom kupolom

Ja neimam prsten al pretke ćutim
u strujama čeonim i blažen je dodir
cjelov iznenadan kojim pohode mi
usijana podneva i plavičasta jutra

O bistro zagledanje, mrzli dah
u iskon Axelov, origo Danuvii,
porculanska čednost Loehengrina

U dublji hadrijanskoj na pržini
leluja zbrušen svjetlucav oval
Narukvica ište moju tankozglobnu ruku
Zato more i jest najmekša postelja
za rodoslovnu knjigu o pouzdanoj smrti

Drago Štambuk

Plakat proslave

ŠTAMBUK 300

1713 - STANDELPERGER - 2013

Dragi naši Bračani, Selčani, pripadnici obitelji i dionici
njeni po družbi il' izboru,
radosno Vas pozivamo
na cjelodnevni sabor Štambukâ

u subotu, 10. kolovoza 2013. u Selcima na otoku Braču

povodom 300. obljetnice dolaska našega pretka, prvoga
Štambuka, u Selca na otoku Braču, ishodišno gnijezdo
iz kojeg se proširiše Lijepom Našom, dalje po Europi i u
prekomorske daleke zemlje.

Prijepodneveni program:

10.00 – Svečana sv. misa u crkvi Krista Kralja. Predvodi
biskup msgr. Slobodan Štambuk

11.15 – Limena glazba KUD „Hrvatski sastanak“ i
zajednička fotografija ispred crkve

11.30 – Otkrivanje spomen ploče obilježavanja 300 godina
dolaska Štambuka u Selca

11.45 – Otvaranje izložbe klesarskoga alata (Juro Čiča),
radova u kamenu (Bruno Mišin), fotografija, postera i

karikatura Davora Štambuka pod nazivom „Lišo bez punta“
Izložbe će biti postavljene u salonu „Hrvatskoga sastanka“ na
Pjaci od **5. do 15. kolovoza** 2013.

Stanka za ručak i slobodno poslijepodne
(razgledanje staroga kamenoloma sv. Mikule).

Večernji program na Pjaci:

20.00 – Pozdravna riječ organizatora i sudionika

20.15 – O značajnim Štambucima 19. i 20. stoljeća
(Ivo Vuković)

20.30 – Kratko obraćanje izdavača knjige karikatura
„101 Štambuk“

20.40 – Rodoslovlje Štambuka (Dario) i predstavljanje
knjižice „Štambuk 300“

21.00 – Zajedničko druženje uz glazbu – Slaven Štambuk
i gosti

Organizator: udruga *Štambuk* uz pomoć Općine Selca i
Turističke zajednice Selca

ŠTAMBUK
STANDELPERGER

Više detalja na www.stambuk.hr

Obavijesti uz proslavu 300 godina dolaska Štambuka u Selca

Detaljni opis rasporeda događanja u subotu 10. kolovoza 2013.

Prijepodnevni program

- 10.00 Svečana sv. misa koju predvodi biskup msgr. Slobodan Štambuk
- 11.10 Limena glazba
- 11.15 Zajedničko fotografiranje svih nazočnih Štambuka i članova njihovih obitelji će biti organizirano ispred crkve Krista Kralja odmah nakon mise
- 11.30 Otkrivanje spomen ploče na malom Palacu povodom obilježavanja 300 godina dolaska Štambuka u Selca.
- 12.00 Službeno otvaranje izložbi klesarskog alata, fotografija, postera, karikatura (pod nazivom „Lišo bez punta“), knjiga, radova u kamenu, dizajnerskih i drugih proizvoda. Klesarski alat sakupili su Juro „Čiča“ i Bruno „Mišin“.

Proizvodi i predmeti u kamenu radovi Brune „Mišinega“.

Četrdeset izloženih karikatura Davora Štambuka.

Prigodne majice s logotipom „Štambuk 300“ (dizajn Danijela&Tamara i Mario Kociov).

Proizvodi dizajnerice Danijele Štambuk, sapuni Štambuk's (Viktor Štambuk) i drugi razni štambučki proizvodi.

Knjige:

Drago Štambuk, *Croatiam aeternam*, Zagreb, 1996.

Drago Štambuk, *I šišmiši su ptice u bezpjevnoj zemlji*, Zagreb, 2005.

Drago Štambuk, *Mirula*, Zagreb, 2005.

Drago Štambuk, *Maslinov vijenac 4*, Croatia rediviva, Zagreb, 2011.

Detalj s Palače Štambuk u Selcima.
Snimio Krešimir Ursić.

Drago Štambuk, *Nebo u bunaru*, Croatia rediviva, Zagreb, 2011.

Nives Štambuk, *Vode Dalmacije, Vode Neretve, Vode Cetine*.

Davor Štambuk, knjiga karikatura *101 Štambuk*, 2013.

Juro Štambuk, dvije zbirke čakavske poezije, 2001 i 2004.

Juro Štambuk, *Selaške batude* (kratke šaljive selačke priče) 2008.

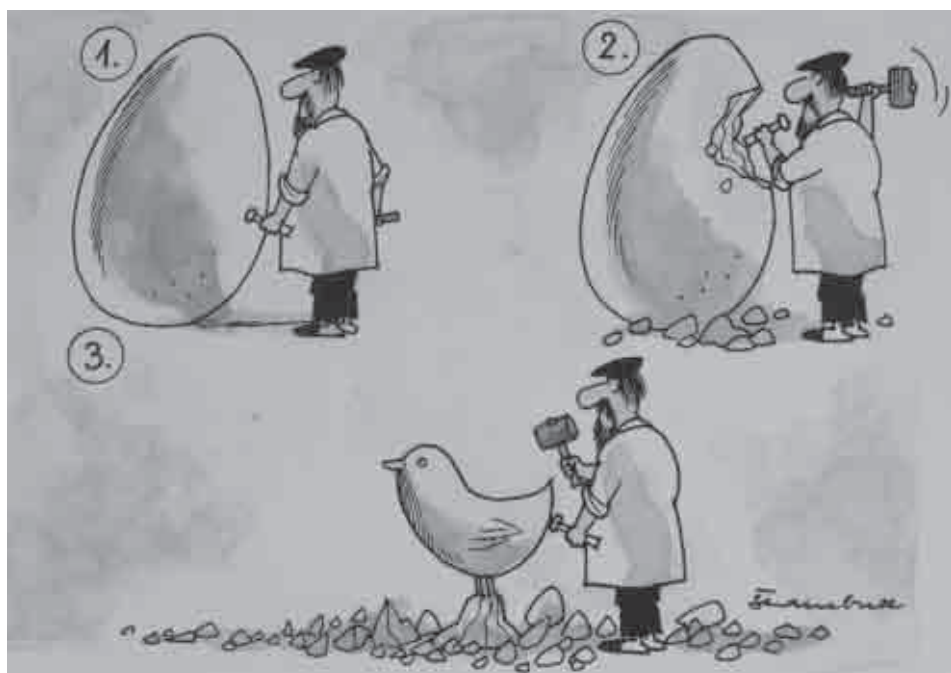
Skupina autora, *Štambuk 300*, prigodna knjižica s temama vezanima za ovo okupljanje u Selcima, 2013.

Stanka za ručak i slobodno poslijepodne.

U 18 sati počinje obilazak kamenoloma „Sv. Mikula“, u kojem je prvi Štambuk počeo vaditi kamen. Voditelj razgledavanja je Mario (Ante) Štambuk Kocio. Polazak autima ispred crkve Krista Kralja u 18 sati. Povratak oko 19.30 sati.

Večernji program

- 20.00 Pozdravna riječ organizatora i sudionika
- 20.15 O znamenitim Štambucima 19. i 20. stoljeća (kipari Ivan Kanova Štambuk i Karmen Štambuk, ak. kipar Gorislav Štambuk, selački župnik don Slavo, biskup don Andro, Ivan Štambuk zvan Ivulić, Vjenceslav Štambuk, učiteljica Kekina Štambuk, siromašni Štambuci i drugi). Sakupio i zapisao Ivo Vuković
- 20.30 Kratko izlaganje Rudija Aljinovića, izdavača knjige karikatura Davora Štambuka
- 20.45 Rodoslovlje Štambuka (Dario Kažotov) i predstavljanje knjižice „Štambuk 300“
- 21.00 Zajedničko druženje uz glazbu Slavena Štambuka i gostiju

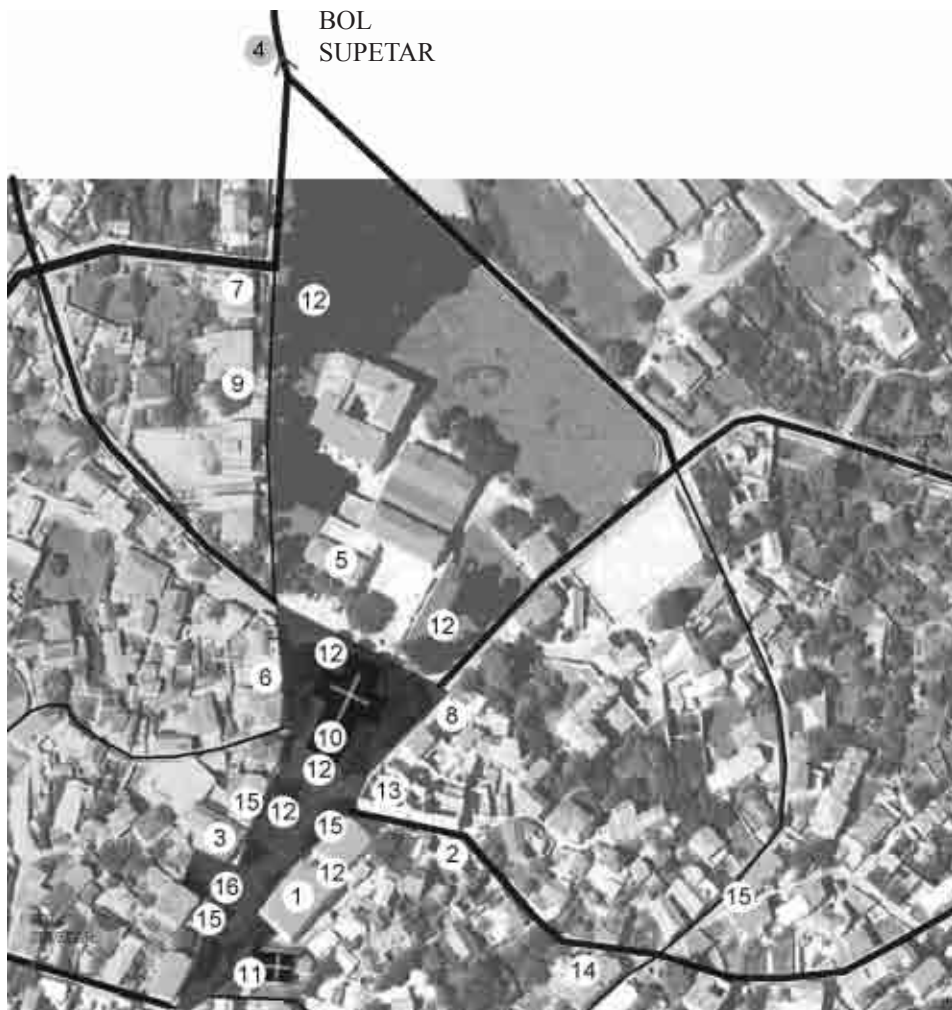

Nacrtao Davor Štambuk.

1. Izložbeni prostor, informativni centar i dvorana (smještaj za mlade)
2. Informativni centar kod Petra Josipa Štambuka (samo 9. kolovoza 2013.)
3. Restoran „Ruzmarin“
4. Restoran „Jugo“
5. Trgovina Poljoprivredne zadruge „Selčanka“
6. Trgovina „Provišta“
7. Pizzeria „Perivoj“
8. Café „Kapelica“
9. Café „Perija“
10. Župna crkva Krista Kralja (1921 – 1955)
11. Crkva Gospe Karmelske
12. Spomenici (papi Ivanu Pavlu II, Genscher – Mock – Tuđman, Tolstoj, Stjepan Radić, biskupi Celestin Bezmalinović i Andro Štambuk, Tomo Didolić
13. Palača Štambuk
14. Mali palac
15. Spomen ploče: Martin Kukučin, dr. Franasović, obljetnica "Hrvatskog sastanka" 1888., godišnjica paljenja Selaca
16. Spomen ploča: „Maslinov vijenac“ – „Croatia rediviva“, ovjenčanici

Karta Selaca

POVLJA
BOL
SUPETAR

Turističke zanimljivosti u Selcima

- Crkva Krista Kralja (nova crkva)
- Crkva Gospe Karmelske (stara crkva)
- Palača Štambuk (1862–1869)
- Mali palac (grb na sjevernoj fasadi i spomen ploča 300 g. dolaska)
- „Maslinov vijenac“ – spomen ploče s ovjenčanicima „Croatia rediviva“
- Spomenici: Papa Ivan Pavao II, Tolstoj, Stjepan Radić, Trio: Genscher – Mock – Tuđman, prvi općinski načelnik Tomo Didolić, Meštovićeve brončani kip Krista (izljeven od granata i čahura iz Drugoga svjetskog rata) dvojici biskupa: Celestinu Bezmalinoviću i Andru Štambuku u predvorju crkve.
- Spomen ploče: Martinu Kukučinu, slovačkom piscu i selačkom liječniku; dr. Franasoviću – prvom stomatologu s Brača, o 60. godišnjici paljenja Selaca od talijanskih fašista, 100 godina „Hrvatskog sastanka“ 1888–1988.
- U kamenu: kipovi na pročelju crkve i u crkvi: Ćiril i Metod, Krist Kralj, sv. Justin, apostoli, prekrasna kamena ornamentika u novoj crkvi, krstionica, kamena klupa u parku Tolstoj, kamena fasada na Palacu učinjena „slipon fugon“ i s ornamentikom.

Turističke zanimljivosti izvan Selaca

- Samostan „Pustinja Blaca“
- Vrh gore sv. Vida (778 m)
- „Povaljski prag“ – spomenik kulture iz 13. stoljeća
- Mnogobrojne ranokršćanske crkvice (sv. Nikola iz 11. st., prema Sumartinu 2 km, sv. Toma prema selačkim zaselcima 5 km, sv. Kuzma i Damjan prema Podsmrčeviku 8 km...)
- Klesarska škola u Pučišćima
- Bol: Dominikanski samostan i muzej, Marinkovićeve galerija sa skulpturama i slikama, bolska plaža...
- Zmajeve špilje (važan starokršćanski lokalitet) iznad Murvica, 3 km od Bola na zapad.

Razno

- U tijeku je obnova crkve i *prikupljanje dragovoljnih priloga* pomoću kojih će se renovirati mala vrata na istoku nove crkve i izraditi vitraj na rozeti na koru crkve.

O nekim značajnijim i zaslužnijim Štambucima 19. i 20. stoljeća

Nešto više od pet stoljeća nakon prvoga spomena Selaca u *Povaljskoj listini* (1184.), u Pragu se rodio Jan Antonin, koji će u dobi od 22-23 godine, još neistraženim životnim putovima, doseliti na Brač i zauvijek obilježiti naše malo mjesto. Bio je prvi Štambuk u Selcima, a danas nas ima na stotine po cijeloj Hrvatskoj i svijetu.

U proteklih 300 godina od njegova dolaska, među tisućama rođenih mu potomaka, odabrali smo u ovoj prigodnoj knjižici spomenuti njih nekoliko. To su značajnici i zaslužnici koji su svoju porodicu Štambuk i svoje obitelji, ali i ishodišno mjesto Selca te domovinu Hrvatsku, na osobit način zadužili. Neće ovo biti velik popis – nažalost, nije isključena mogućnost da su neki značajni Štambuci previđeni, da su nehotimično izostavljena imena koja su po nečemu zaslužila biti spomenuta. Valja zato istaknuti da će se ovaj imenoslov nadopuniti u sljedećoj publikaciji, u jednoj nadamo se pravoj knjizi, pa su sve zamjedbe i sugestije u tom smislu dobro došle. Ovdje ćemo se sa sjetom i ponosom podsjetiti stanovitih pripadnika porodice Štambuk – a nekih se od njih, osobito stariji među nama, još uvijek živo sjećamo. Njihova imena navedena su kronološkim slijedom, prema godinama rođenja.

Ivan Kanova Štambuk (1848–1890)

Ivan Štambuk sin je Mate i Katarine Štambuk. Nazvali su ga *Kanova* po znamenitomu talijanskom neoklasicističkom kiparu Antoniju Canovi. Ivan je umro vrlo mlad, u 42. godini života. Bio je izraziti talent za kiparstvo, naročito za kiparsku ornamentiku. Izradio je cjelokupnu ornamentiku na balkonskim pločama, kao i na drugim detaljima Palače Štambuk, također i na svojoj rodnoj kući zvanj Mali palac (Puhalka). Grobne kapelice i nadgrobni spomenici na mjesnom groblju te njegova ostala graditeljska, kamenoklesarska i kiparska djela svjedoče o osobitu Kanovinu majstorstvu. Premda ga spominje Vjenceslav Štambuk u svojim zapisima 1943. kao samoukoga kipara, postoje indicije da se Kanova negdje izvan Selaca školovao, izučio umjetničkoj obradbi kamena.

Potpis u kamenu jednoga od najvećih klesara Štambuka, samoukog Ivana Kanove Štambuka (1848-1890).

Don Slavko Štambuk – don Slavo (1874–1943)

Župnik u Selcima. Sin Andrije Trumbuna i Franke Carević. Obitelj je imala devetoro djece. Dok je u Selcima službovao kao župnik, don Slavo je prvi predložio gradnju nove crkve. Naime, zbog velikog i rastućeg broja ljudi (2.300 stanovnika živjelo je početkom 20. stoljeća u Selcima), crkva Gospe Karmelske postala je pretijesna za vjerske obrede. Uz veliku pomoć i potporu Vjenceslava Štambuka, koji je vodio uglavnom komercijalne i administrativne poslove, konačno je godine 1919. izabran projekt nove crkve, zamisao austrijskog arhitekta Adolfa Schaufa. Gradnji crkve dali su svoj poseban doprinos Štambuci kamenoklesari. Crkva Krista Kralja, koja se spominje često kao *bračka katedrala*, danas je Selčanima dika i ponos.

Vjenceslav Štambuk (1876–1948)

(obiteljski nadimak *Mutovi*)

Sin Nikole i Elene Štambuk. Imao je braću Božu, Karmela, Ivana (koji je smrtno stradao u kamenolomu), te sestre Katu i Genovevu.

Vjenceslav Štambuk bijaše voditelj obiteljskoga kamenoklesarskog obrta, koji je uspješno poslovao u zemlji te inozemstvu. Na osnovi brojnih njegovih poznanstava može se pretpostaviti da je upravo on zaslužan što je angažiran arhitekt Adolf Schauf za izradbu projekta nove selačke crkve. Zna se da je posredovanjem Vjenceslava Štambuka došao u Selca stručni učitelj obrtničke klesarske škole, Čeh Vaclav Barda. Vjenceslav Štambuk bio je prvi upravitelj selačke Obrtničke škole. Osnovao je u Selcima 1927. godine Prvu dalmatinsku klesarsku zadrugu – i tako svojim znanjem i dalekovidnošću uspostavio na Braču industrijski način vađenja i obradbe kamena.

Franka Kekina Štambuk (1878–1960)

Franka Kekina Štambuk kći je Tome Štambuka zvanog Tomažo. Imala je dvojicu braće, pravnike Antu-Tonija i Jurja-Đorđa, te sestru Maricu. Spominjemo Franku Kekinu kao jednu od prvih učiteljica. (Prije nje učiteljevao je u Selcima Znanantonio Štambuk.) Slovila je kao vrlo sposobna *meštrovica*. Osnovala je prvi ženski razred u Osnovnoj školi u Selcima. Suprug joj bijaše Nikola Štambuk, rođen 1867., tajnik Općine Selca.

Prva učiteljica u Selcima, Kekina i njezin suprug Nikola 1939. g.

Karmelo Karmen Štambuk (1888–1964)

(obiteljski nadimak *Mutovi*)

Sin Nikole i Elene Štambuk. Kiparstvo učio u Umjetničkoj školi u Pragu. Obogatio je Selca svojim radovima, osobito crkvu Krista Kralja. Modelirao je reljefe sv. Justina nad glavnim ulazom, te sv. Petra i Pavla te evanđelistâ na kamenoj propovjedaonici. Na pročelju crkve nalazi se kip sv. Ćirila koji je prema njegovu gipsanom predlošku isklesao brat mu Božidar. Karmen Štambuk napravio je i kamenu skulpturu svoje supruge, što se nalazi na mjesnom groblju

Božidar Štambuk (1891–1973)

(obiteljski nadimak *Mutovi*)

Sin Nikole i Elene Štambuk. Božo je vodio, nakon što kamen temeljac crkve bî postavljen na Gospu Karmelsku godine 1921., prvu i najzahtjevniju fazu izgradnje (temelji, vanjski građevinski dio zidova). Od arhitekta Adolfa Schaufa primio je pismeno priznanje za uspješno i kvalitetno izvedene radove na crkvi. Božo Štambuk je kao vrsni klesarski majstor izrađivao i ornamentiku na brojnim kapitelima, kao i druge detalje eksterijera i interijera nove crkve. U staroj crkvi Gospe Karmelske nalazi se njegov vrlo lijep reljef *Gospe od Zdravlja*.

Ivan Štambuk zvan Ivulić (1911–1971)

Ivan Štambuk, zvan Ivulić, rođen je kao sin Nikole (Zorina) i majke Katine rođ. Ursić. Bio je filantrop i domoljub, inovator, zaljubljenik u Selca, zaštitnik puka i sirota. Pohađao dominikansko sjemenište u Bolu. Napustivši ga odlazi u Buenos Aires gdje sudjeluje u podizanju grada. Nakon nekoliko godina vraća se u Selca i postaje voditeljem obiteljskog

stolarskog obrta. Kao kandidat HSS-a bio je Ivan Štambuk najmlađi općinski načelnik, od izbora 1939. do zlosretnog dana 9. kolovoza 1943, kada su talijanske okupacijske snage zapalile Selca. Poduzeo je sve (pregovori, povratak Talijanima od partizana otetog oružja) da spriječi paljenje rodnoga mjesta. Evakuiravši stanovništvo, na središnjem trgu, goloruk, pokuša zaustaviti talijansku osvetničku bojnu. Heroj poslijeratne je obnove uništenih Selaca. Za jednogodišnjeg posjeta SAD-u (Kaliforniji, ponajvećma) 1957/58. akcijom skupljanja sredstava među hrvatskim iseljenicima (vatrenim govorima na banketima potičući ih na pomoć pogorenoj domovini) omogućiti elektrifikaciju otoka Brača. Zbog ideološkog progona seli se s obitelji 1959. u Split, gdje predaje tehnički odgoj i konstruira strojeve za obradbu drva. Sa suprugom Jelkom roditelj je dr. sc. Nives Štambuk-Giljanović, redovite profesorice zdravstvene ekologije na Medicinskom fakultetu u Splitu i dr. Drage Štambuka, višestrukog medicinskog specijalista (internist, gastroenterolog, hepatolog...), hrvatskog pjesnika i veleposlanika. Ivan Štambuk nenadmašan je primjer ljubavi za svakog, osobito potrebitog, čovjeka.

Miroslav (Miro) Štambuk (1911–2006)

Miroslav (Miro) Štambuk Mišin rođen je u Selcima kao sedmo od jedanaestero djece oca Miloša i majke Vice (babice u Selcima). U mnogobrojnoj obitelji teško se živjelo pa su često muška djeca, još malodobna, odlazila raditi u kamenolom, budući da velika izbora nisu ni imali. Miro Štambuk cijeli svoj život posvetio je umijeću i umjetnosti obradbe kamena. Nakon Drugoga svjetskog rata zaposlio se u *Jadrankamenu* i uz rad stekao naposljetku visoku i vrlo cijenjenu kvalifikaciju *finog majstora klesara*. U *Jadrankamenu* radio je čitav svoj vijek, a čak je i u slobodno vrijeme izrađivao predmete od kamena.

Miro Štambuk, klesarski majstor uz svoj rad - postolje propovijedaonice u novoj crkvi Krista Kralja, 1955. godine.

Njegova se vrsna djela nalaze u Rijeci, Zadru, Šibeniku, Makarskoj, Braču, Hvaru, Kočuli i Dubrovniku. Za crkve je izradio brojne krstionice, škropinice, pulpite, propovijedaonice, ograde i nadgrobne spomenike. Veliki dio svog radnog vijeka posvetio je Miro Štambuk selačkoj crkvi Krista Kralja, gdje je uz nikakvu ili malu naknadu napravio veliki dio radova koji će ostati trajnim sjećanjem na njega, istinskog majstora „od kamena”. Osobito valja istaknuti osnovu propovijedaonice, krstionicu, ogradu ispred glavnog oltara. Veliki dio vremena i truda posvetio je, uz don Luku Trebotića, osnivanju i gradnji doma za starije u Selcima. Imao je velikih problema s komunističkim vlastima, ali je ostao ustrajan u namjeri da svoju djecu odgoji u kršćanskom duhu. Za radove na crkvi Krista Kralja i domu za starije u Selcima dobio je godine 1999. priznanje, pohvalnicu s medaljom od pape Ivana Pavla II.

Don Andro Štambuk, biskup (1913–1955)

Sin Nikole i Kate. Imao je brata Miljenka, te sestre Irmu i Lidiju. Za svećenika je zaređen 1937. godine, a potom odlazi u Rim gdje na Gregorijani stječe doktorat iz crkvenog prava. Nakon toga službuje na otoku Hvaru. Odvođe ga za Drugoga svjetskog rata u El Shatt, gdje je izbjeglom dalmatinskom puku dušobrižnik, vodi matice krštenih, vjenčanih i umrlih. Sva ta dragocjena arhivska građa nalazi se danas u gradu Hvaru, sjedištu Hvarsko-bračko-viške biskupije. Nakon rata Andro Štambuk osuđen je od komunističke vlasti na dvije godine tamnice zbog navodnog djelovanja protiv društvenog uređenja. Nakon tamnovanja u Staroj Gradiški vraća se u grad Hvar. Jedne večeri godine 1953. skupina je prurušenih muškaraca napala njega i don Juru Belića, s namjerom da ih ubiju. Don Andro Štambuk prošao je znatno gore, bio je brutalno pretučen. Samim čudom sačuvao je život. Don Andro nije želio odlaziti liječniku, nego se sam liječio kako je znao i umio. Godine 1955. zaređen je za hvarsko-bračko-viškoga biskupa. U toj funkciji posvetio je novu župnu crkvu Krista Kralja u rodnim Selcima. Četrdeset i pet dana nakon biskupskog ređenja iznenada mu je pozlilo, a umro je nedugo zatim u splitskoj bolnici, na samu Veliku Gospu. Iz Splita mu je tijelo prevezeno u Hvar. U prvostolnici u Hvaru obavljani su sprovodni obredi, a odatle je prevezen u Selca gdje je sahranjen u novoj župnoj crkvi Krista Kralja.

Miljenko Štambuk (1930–1991)

Miljenko Štambuk, baletni majstor, sin je Ivana Mišinoga i Nevenke Carević. Učenik velike Ane Roje, plesao je u svim značajnijim hrvatskim kazalištima, neko vrijeme angažiran u Beogradu, gostovao u inozemstvu. Nakon plesačke karijere

posvetio se koreografiji i postigao značajne uspjehe. Poznata je njegova koreografija u opereti *Mala Floramye* Ive Tijardovića, s Borisom Dvornikom u glavnoj ulozi. Koreografije brojnih televizijskih emisija njegova su djela. Posljednji mu je koreografski rad bio *Prazor*, misterij kompozitora Rubena Radice na tekst Jure Kaštelana, praizveden 6. travnja 1991. U Splitu je Miljenko Štambuk bio vlasnik umjetničke galerije. Umro tragičnom smrću u Splitu.

Gorislav Štambuk (1933–1992)

Sin Marijana Šaronje i Ane Politeo. Gorislav Štambuk diplomirao je 1956. godine na Akademiji za primijenjene umjetnosti u Zagrebu u klasi profesora Koste Angelija Radovanija te je bio suradnik Majstorske radionice profesora Antuna Augustinčića od 1967. do 1969. godine. Kipovi što ih je Gorislav Štambuk izradio odlikuju se čvrstim volumenima i ujedno osobitom liričnošću kojom ispunjavaju prostor. Ovaj kipar izlagao je na tri samostalne i na dvadeset skupnih izložbi (Moderna galerija, Umjetnički paviljon, Galerija Karas, Gliptoteka, Galerija Ulrich itd.). Gotovo su sve njegove skulpture izrađene u kamenu. Kao odličan poznavatelj kamena, bio je cijenjen restaurator graditeljskog i umjetničkog naslijeđa. Sudjelovao je tako u obnovi katedrale sv. Jakova u Šibeniku, Zagrebačke katedrale, mnogih građevina u gradu Osoru te Dubrovniku.

Štambuci siromasi

Većina obitelji proisteklih od brojne porodice Štambuk bile su razmjerno dobrostojeće u odnosu na druge obitelji u Selcima. Možda je glavni razlog u tome što su se Štambuci bavili mahom kamenoklesarstvom, zanimanjem koje čitavo

to vrijeme bijaše prilično unosno. Ipak, i među Štambucima bilo je siromaha. Neki od poznatijih su Andrija Štambuk zvan Benedeto te Petar Štambuk zvan Perinac.

Andrija Štambuk zvan Benedeto

Siromašni povratnik iz Južne Amerike. Tamo se nije snašao te se vratio u Selca. Živio je na kraju sela u kamenoj kućici (bunji) bez kreveta i kuhinje. Spavao je na starim dekama, a do ležaja palio ogranj da bi nešto skuhao i ogrijao se. Prosio je kako bi mogao preživjeti. Jednog ratnog dana 1942. nestao je zajedno s Andrijom Štambukom zvanim Kuko. Kasnije se uspostavilo da su ih partizani ubili bez provjere i suđenja, pod proizvoljnom optužbom da jedan od njih je špijun. Ne mogavši dokučiti koji je od dvojice nositelja istog imena i prezimena zaista špijun – ubili su, ne imajući ikakve dokaze, obojicu. Njihova su tijela bacili u jamu kod naselja Osritke.

Petar Štambuk zvan Perinac

Perinac je stalno živio na rubu egzistencije. Zanimanjem postolar, obilazio je kuće tražeći kome bi mogao popraviti cipele. Uz to je imućnije Selčane obavještavao kad bi na ribarnicu pristigla svježja riba. Za taj trud ribari bi ga nagradili kojom ribom. Kažu da je Perinac umro od gladi. Pjesnik Zlatan Jakšić opjevao ga je u pjesmi *Perīnàc*, kojoj zadnja strofa glasi: „Perīnàc nevòjni čovik / pedesēt gödīn je čüvà peškariju, / a nìkad u životù nī izī / zubàca ni trīju.”

Svim preminulim Štambucima neka je pokoj vječni, a svim živućim Štambucima, te svim dragim Selčanima i gostima želimo sreću i Božji blagoslov.

Ivo Vuković

Detalj s Palače Štambuk u Selcima.
Snimio Krešimir Ursić.

U spomen mojih mrtvih

Tko vam izgovara imena, toliko puta, da zastru mi sluh? Tko dotiče vas, prste svoje dužec, iz nepojmljive daljine? Tko to puni usta svoja imenima vašim, kao starinskim zlatom, u želji da vas dosegne, tihe i pokunjene, iz sinjeg osvita? Tko neprestance prebire vaše riječi i ostavštinu, očima krijesnim od žalosti i ljubavi. Neprebolno žalobno mnoštvo. Sve pokorice svijeta ispuniste, složeni kano srdele pod golemim utegom vjekova. Legije ste duša u lustrama, sve što pričnim orbite su i očni odsjaji. Ovjenčane Duhovske procesije, Huni, Skiti.

Gledam oca naslonjenog o maslinu, treperavog u srebru vala i lišća, zjenâ od Jadrana dubljih, prikovanog za sjene. Kao da mi hoće reći koliko me ljubi i koliko trpi zbog rastanka. Ramenom se podupro na hrapavo drvo, ruke sklopio kano u prvom pučke, ali ga izda prijevoj noge u koljenu. Opušten, samopitajući stav odrasloga. Nedostaje mu harmonika, fale mu iskazi nježnosti, topli jutarnji kruh i nedjeljna postelja. Užgao bi oganj da utopli zimni zrak u kuhinji i rascijepi buru dok se djeca ne ustanu. Tko to najdraže izgovara ime, rasipni pravedniče, da od daha izgovorna oformi trajni obris ljudskosti i bolne otisne ti usne. Na rukama tvojim počiva sav moj svijet, bračko žilje i spljetska krv, korotno otočje i hrvatske olovne suze. Svugdje crni prah i u njem zgoren otisak domaje. Bosonog prikradaš se noću, kada vjetar vije oko kuće u Lambethu, i ulovim kadšto titraj tvoje sjene u vrtu, pod stablom čempresu nalik, dok navlačim zavjese i spremam se na san. Otok vječni daruj njemu, Gospodine, i morjem ga beskrajnim ljuljao do na kraj.

Drago Štambuk

London, siječanj 1988.

Dvije o sastanku hrvatske mladeži u Selcih na otoku Braču 27. kolovoza 1883.

(Napisao jedan očevidac)

[Donosimo neke ulomke opsežnoga teksta]

[...]

Kud ja ovo navijam? Na milu uspomenu našeg mladenačkog sastanka u Selcih na otoku Braču, 27. kolovoza 1883. Ako se na prste broje vedri dani u ljudskom životu, to ćemo mi ubrojiti 27. i 28. kolovoza u najljepše što ih doživjesmo. Je li tako? Jest, jest, čujem ne samo tebe nego iz jednoga grla svu onu dragu po izbor mladež. Tà sva je naša hrvatska zemlja čula i uzradovala se našem junačkomu pregnuću, pa da svakom i ne bude stalo kako mi čuvstvovasmo, kako li se zabavljasmo to će stavno ugodno biti dójednomu učesniku toga bratskoga slavlja, ako se osvrnemo na one blažene čase, eda bi blagom uspomenom okadikad otjerali crne brige života.

[...]

Protagonist mi sa Selaca nahrcio o mladenačkom sastanku, a ja se iz ljetne sparine i grube letargije trgnuo, te uvelike čestitu zamisao pohvalio, pače ravicu ogorjeloga nagda slajnoga Solina omjerio. Jedva se knjige preko mora izmjenile, eto na čudo moje, gotov program, utanačen dan, a pitoma milospomena moja Selca lijepo i drago ročište.

Tako znadu brzo misliti i opremati samo sivi oni sokolovi, štono se sunčaju u miomirisju lijega ovoga našega primorskoga neba.

Jahu Rabbi, tko tu zgradu gradi!? Sam mi se nametnu ovaj Radovanov stih, a lasno mu se odgonetnulo, čim napamet pao hrvatski onaj gospodski na glasu dom, kakvih je nažalost malo, vrlo malo u zemlji hrvatskoj. Didolićem slava a uza nje Štambukom i Ostojićem dika, jer će oni pokazati što se može i u malenu seocu, kad je sloge i ljubavi hrvatske.

[...]

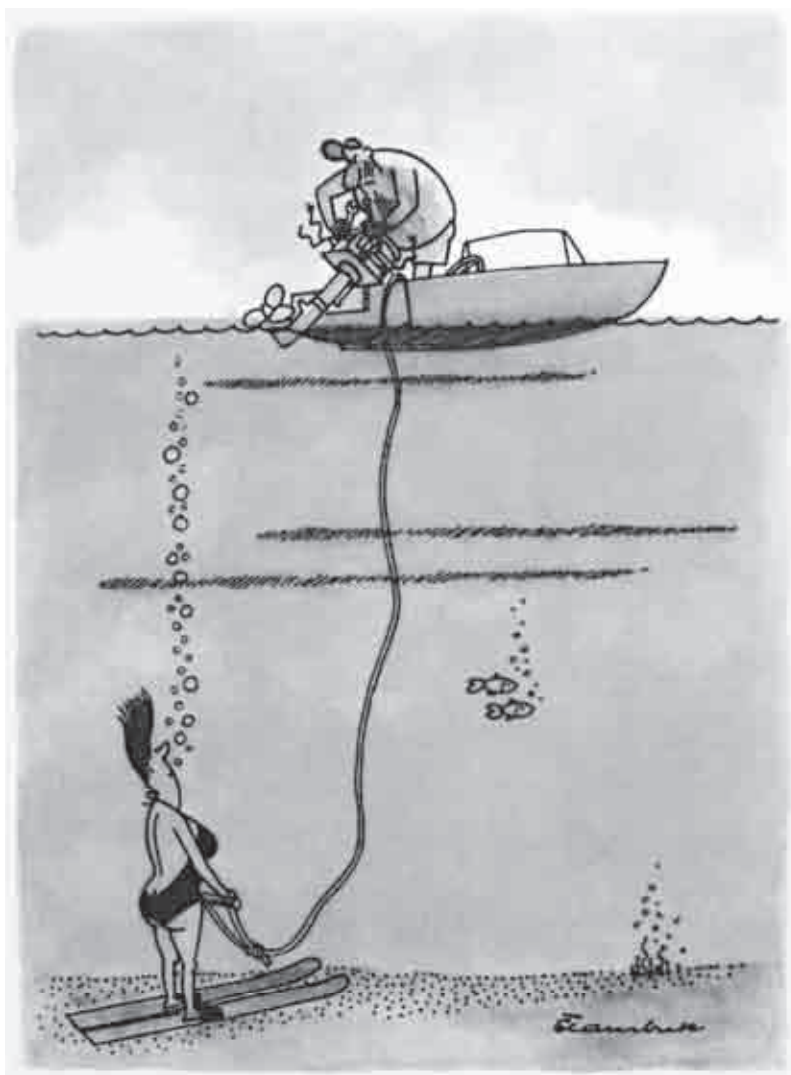
Nikud se domoljubni povjesničar toli miljano ne nadvija kao nad župne strane kršne Dalmacije. Kad te god slatka misao zanese kroz tamna svodovlja Kliova hrama, uvijek ti oko pada na sjajne žrtvenike hrvatske dike. U kolijevci najsvetijih naših uspomena još živi dug velikih otaca. Kroz sve klance jadikovce iznio ponositu glavu da ovjekuje sin slobode.

[...]

Kao kad bijesni valovi oko kakva ostrva uzavru, tako se vrlo naša mladež napinjala da se okupi u prijestolnici naše slave, al ju sveđ odbijale lumbarde s tvrde kule, štono ju obrdila krivda vremena i nehaj sinova.

Pala ta kletva zanija, al su još crne ruševine na putu. Daj dakle prama mrkim mirinam Dukljanova dvora na vinorodnom Braču okupimo za sad tu malu četvu, zasadimo zastavu novoga života.

A gdje su ta malena Selca? Eno ih na onoj prisojnoj istočnoj strani otoka Brača. Ispela se na viloviti brežuljak, da se lagodno ogledaju u morskoj pučini, štono im pred očima pukla do lomna Kleka. Zakitio ih grozdan vinograd i zelena maslina, uz lovorik i vito borje, a oko njih prosulo se smilje i bosilje. Lijepa je to varošica, čisto, veselo, obrtno i bogato mjesto. Radini ljudi zagreblu u utrobu materi zemlji, da kao sir djelaju bijelo kamenje, od koga niču ponosite palače čak u Aleksandriji i na čarobnom Bosforu. Oteli se odavna ti sokolovi onoj kužnoj

Nacrtao Davor Štambuk.

mori, što ono pritisla dušu zapadnog Bračanina, te njima i jezik i običaj i duh, kao u brata, napremaka kršnog Biokovca. To oni znadu i pravedno se tim ponose. Posred bijelih Selaca dižu se visoki dvori čiste hrvatske vlastele, glasovitih Didolića i Štambuka. Što tim simpatičnim Didolićem sreća svagdan bolja, blagoslov obilniji, to oni narodniji, blagiji i blagodarniji pri domovnom žrtveniku. Ele ti duša odahne kad radostan u tom domu uskliknuti možeš da si u hrvatskoj kući, da tu sjaj i bogatstvo ne zatomi ponosa i osjećaja hrvatskoga.

Svanula nedjelja 26. kolovoza. Nema kraja u zemlji hrvatskoj da ga jutros tako blago i dragosno pozdravljaju sunčani zraci sa primorskih gora. Tà ranom zorom mogle su gledati Biokovke vile, kako nježne ručice selačkih krasotica beru rumeno rosno cvijeće, da im bijeli dvori zamirišu kako i bujna njedra toga veseloga dana. Da, mogle su divne pregorkinje gledati, kako te gostoljubive krovove rese drage trobojnice i svileni sagovi, kako sve vrvi u svečanu ruhu, kao da je svanuo veliki blagdan hrvatske sreće.

[...]

Da si se zbilja, čestiti rodoljube, našao u nedjelju navečer na Selcih, tvoja bi duša vesela bila kano blago jutro u proljeće. Već je sunce slazilo k moru, a skladno družba odasvud vrvila na sretna Selca.

[...]

Inače mirna Selca sinoć su sličila burnom gradskom životu, s tom razlikom samo, da su ovdje pouzdani i iskreni brujili razgovori, da se je ovdje javljao naravni život, prirodan čudi našoj; da se je ovdje na divnoj slobodi pjevalo i veselilo, kako se pjeva i veseli pod dragim domaćim krovom. Dâ, Selca su sinoć zagrlila stotinu mladih domoljuba, kao stotinu rođene braće. Nikada miliji gosti ne pali na krilo tih uljudnih, krvoljubnih otočana.

O čestiti moj družo, ja sam te gledao sinoć, kadno je žarko sunce zamicalo i zadnjom zrakom milovalo čarne vrhove Sv. Jurja Biokovskoga; gledao sam ta blažena u onom zelenom grmlju sladomirisna borja, gdje čekaš tanku modrooku svoju, da ju pitaš, je li se umorila; kao da se vile more kad lijeću k vrutku nebesne miline!... Pitati te ne ću, kako su nad tvojom glavom te divne noći igrale sjajne zvijezde, kako li si kroz čudesne sanje izvodio uzoritu djevu svoju na vidik krvavih poljana majke domovine, te na sjajnom žrtveniku ljubavi gorio tamjan svetih osjećaja.

[...]

Zagrebački Štambuci 12. svibnja 2013.: Iva, Marija, Mario, tata Dario, Andro Vladimir, mama Ljiljana, Matej, Lucija Marijela i Zdenka Petra

I anđeli se s nebesa jutros dive zanosu čistih srdaca. Do te skladne čete sve samih mladih doktora, profesora, svećenika, učitelja, bogoslova, gimnazijalaca, posjednika i umjetnika, pala divna kita krasotica, okupilo se stara i mlada, a zavladao svečani muk, obujmila sve strahobožna religioznost otajstvenoga čina, dok sa svetog žrtvenika ne razlijegnu glas milospomenih otaca vaših, da mnoga suza kanu, znajući kako jutros Hrvat svećenik za hrvatske mučenike moli... O! tko bi već tad ustegao maha mladenačkoj mašti, tko bi svrnuo krilatice misli s onih krvavih poljana, gdje su umirali oci naši, gdje su padali lavovi da spase kulturu, da oslobode Europu od divlje nemani, a da im sinovi – u negvah i danas stenju. O! povijesti... O! dalje rane naše ljute...

Svršila se svečana služba Božja. Pred razblaženom četom vije se hrvatska zastava, vodi ponositu nadu domovine da vijeća o sudbini njenj.

Kad ozbiljni sjedosmo da vijećamo, svakoga zadivi nekoliko lijepih djevojaka, koje su čisto znale da tamo plesa nema, već da se tu o ozbiljnom poslu radi. I mogla im se na bijelu licu čitati ona dva prekrasna stiha narodne pjesme:

Nisam vila da zbijam oblake

Već djevojka da gledam preda se –

Divota, prava je divota bilo gledati to kitno perje mladoga naraštaja. Milina bila slušati, koli trijezno, koli vješto ta darovita mladež zbori o velikim zadaćama čestitih mladih Hrvata.

[...]

fra Ivan Despot

(Integralno objavljeno u časopisu *Vienac zabavi i pouci*, br. 40, 41 i 42, Zagreb, 6., 13. i 20. X. 1883.)

Dovršetak Palače Štambuk u Selcima uklesan je u zabat:
„godine Gospodnje 1869.”
Snimio Krešimir Ursić.

Ruševna palača

Počivaš u mom srcu,
u njemu, oče, usađen je tvoj grob.

Sad kada te nema što da učinim
s tvojim čekićem, pilom, cirkularom
svijetlim?

Kako obnoviti, bez tvojih zlatnih ruku,
naš urušeni dom? U prostoru sumornom,
bez jeke tvojega koraka i svjetla tvoje riječi,
izgovarati *Očenaš* i pritom ne misliti na tebe
i ne vidjeti kako bajama raste gdje
sjedio si nekada – kao kralj otokâ,
kao mudrac pristigao iz morske šume,
kao onaj koji zna ključeve svih svjetova
i tajne zadimljenih zaveslaja na Haronovoj lađi.

Srce moje tvoj je vječni dom
i čempresi koji u njemu rastu
tebe slave
i onda kada te zaboravim.

Dok sunce, tvoj zlatni cirkular,
izlazi svakog jutra iz mog mramornog
srca i penje se do planine, pa zatim silazi
kano u more, tvojoj posljednjoj kući, svijetleći
sjajem vječnog spomena i rasipljući zlato
ljubavi – tvoja dobrota kiši po suhom
otočkom bilju, čvrsti i zatamnjuje
lišće maslina.

Vijenac koji tvoj učenik plete za ovjenčanika
u Selcima ove godine ima boju i stas tvoje
ljubavi, rosu tvoje skrbi.
Stavljajući ga na glavu odabranoj
pjesnikinji mislio sam na tebe i tvoju darežljivost,
na sve što ovo malo ljubljeno mjesto
tvojim načinom slavi.

Kralju otokâ, smokvo iznikla iz zida
spaljene palače; mirotvorče, razdjelitelju
blagoslovâ. Sa zgarišta podižeš od bijeloga
kamenâ nove zidove i gradiš vječnu kuću
davanja. Kuću koja te nadržava, odjeljuje od noći,
izbavlja od dana i u njemu ognja vječnog.

Moje tijelo je tvoj sarkofag.

Spašavam li te to
od ruzine vremena
ili od samoga sebe?

Drago Štambuk

Selca na Braču, *plurale tantum*: Žeđanje kao sudbina

*Kao što košuta žudi za izvor-vodom,
tako duša moja čezne, Bože, za tobom.*

Psalam 42, 2

*Otoče bez vode, hvala ti, što me nauči žeđati i čeznuti za nečim čitav
svoj život. [...]*

*Otoče loze i masline, od tebe mi to drevno pijanstvo u ljetne dane i
neugasivo svjetlo u sve zimske noći moga života.*

Vladimir Nazor, Brač (ulomci), 1940.

*Na Braču deset luka, mjestašaca jošter više;
jedan vrh i mnoga brda, staze rijetke, šume
tu i tamo. Bušci, trava i kamenje. Kosi gib.
Sve dao bih za luku tvojih ruku, tvoj grlen
glas, vodonošo, drevni težački angjele...*

Drago Štambuk, iz stihozbirke Coelacanth, 2012.

Napisati nešto o Braču i Selcima, o Selcima i Braču nešto napisati. Kratko, sadržajno, zgusnuto. Napisati *lapidarno*, pomislih zavaravajući se da će mi učeni taj latinski izraz pomoći u rečenome nastojanju, da razbistrit će mi horizonte i pokazat izlaz, izvest me na sunčan put, uputit u dobar plov, izravan i siguran... Ali nije mi nikakva ljudska i naučena, časovita i

varljiva lapidarnost mogla pomoći da riječima *zapašem* otok Brač, koji posve je drukčiji lapidarij, osobita niska kamenih, kano bisernih, spomenika među posvećenim raslinjem sredozemnim; cijeli je Brač jedan jedinstveni spomenik što traje i ustrajava, plovi i lebdi, živi i blista samosvojan i sveder nov pod nebosklonom i suncem mediteranskim.

A kako je uopće uzmožno tako slojevitu i bogatu temu, specifičnu ljepost Brača i ljepotu selačke specifičnosti, ocrtati brzim i kratkim potezima: naznačiti tkanjem koje obuhvaća, a ne sputava; koje zakriljuje i donosi na ispisanom papiru čitav otok, poput rastvorene *ventule*, otok u isti mah stamen i bestjelesan, sazdan od kamena i prodahnut duhom; zamilovan morem i raslinjem, blagoslovljen ljepotom života i tegobom preživljavanja, milošću i pokorom iz istog Božjeg izvora? Nastojeći se naći u dosluhu i dovidu s rečenim zahtjevom (neka mi za ovu osobitu prigodu bude dopuštena tvorenica *dovid*), stajah neko vrijeme pred bjelinom papira vrebajući onu inicijalnu misao, razaznatljivu i dragocjenu, protočnu misao vodilju koja briznut će u rečenicu, u gipki slijed rečenični, poteći i natopiti suho i žedno preda mnoom tlo, doprti do korijenja, razgranati se i razlistati u modru vedrinu teme, istočasno bliske i izmičuće, jasne i nedogledne.

Brač mi je na neki osobit „izmješten” način otok zaista najranijih dječaćkih impresija. Upravo mi Selca i drugi sjeverni i sjeveroistočni predjeli Brača bijahu sadržaji djetinje čistih krajobraznih pogleda i zapažaja iz mojega *mista* smještenog na uzmorju podno Biokova. No ti podgorski zorovi na drag i blizak mi otok kao da ipak ne bijahu dovoljno jasni i prodorni za ovu temu; slike stadoše titrati pa iščezavati u omarini, plinuti nad predjelima gdje ih više nisam mogao slijediti. Zagrebački moj pokušaj da memorabilne poglede i refleksije, preko Bračkoga kanala i natrag duboko u kontinent, razvijem

u ogled, esej (podsjećam da *essai* na francuskom znači doslovno ‘pokušaj’) o Selcima i Braču, nije mi tako, ovaj, nije uspio... Stoga odabrah drugo polazište: carski grad Aspalathos, Spalatum. Hrvatski nam Split.

U Splitu gradu još njegovih ima žitelja koji se predstavljaju, prilično ekskluzivno i donekle narcisoidno, kao *fetivi*. A ti Splićani *od kolina* i danas običavaju svaki otok nazivati *bračom*. Moglo bi to značiti da starim Splićanima bijaše Brač paradigma otoka, i u tom smislu nešto uistinu posebno. No dao bi se iz rečenog iščitati i posve drukčiji zaključak: da su Splićanima svi otoci istorodni i jednakovrijedni, da ni jedan među njima ne smatraju posebnim. (Uostalom, svaki je otok već po svojoj *otočnosti* bivstveno blizak dugim otocima, a ujedno je po istoj toj pojmovno ujedinjujućoj otočnosti, metafizičkoj inzularnosti, ostvaren kao jasno odijeljen, drugotan, drukčiji od drugih otoka i od *teraferme*, od svega što mu se u svjesnom otočnom samoidentitetu nadaje kao *ne-Ja*. U toj ambivalentnosti nahodi se posebna draž otokâ, ali i neotklonjiva im kob.)

Ako bi Split trebao doživljavati i jedan otok posebnim, ako je i jedan otok zavrijedio da mu Split iskazuje trajnu zahvalnost – onda je to upravo Brač. Mogli bismo bez prevelikih pojašnjenja ustvrditi da je Split nastao od Brača; a ta tvrdnja (ako i jest unekoliko pojednostavljena i pretjerana) nije metafora, nego metonimija. Jerbo Dioklecijanova palača, nukleus grada Splita, izgrađena je od kamena izvađenog iliti *ubranog* u bračkim kamenolomima, u prvom redu Plate, Stražišće i Rasohe, a luka Spliska bila je polazište odakle priređeni je kamen plovio prema Splitu. Ali ne nahodi se brački kamen samo u Aspalathosu nego i u Saloni ali i mnogo dalje; primjerice, izrađivani su na Braču kapiteli i drugi artefakti fine kamene plastike koji dopremani su čak u antički Sirmium,

Detalj s Palače Štambuk u Selcima.
Snimio Krešimir Ursić.

za Dioklecijanove vladavine glavni grad provincije Panonije Druge (*Panonia Secunda*). Iz epigrafskih spomenika i reljefnih prikaza može se iščitati da je u to doba na Braču bio visoko štovan, uz božanstva službene rimske religije, i „nepobjedivi” Mitra, „donositelj pravde i mira”. Riječ je o bogu sunčeva svjetla, koji se prema drevnoj perzijskoj predaji rodio iz kamena, u nazočnosti pastirâ. Mitrin kult bio je osobito raširen među klesarima i vojnicima koji na Brač pristigoše s Orijenta.¹

A na jošte raniju povijest osvrće se lijepo i obrazloženo Petar Šimunović:

Bračka je povijest u prvom redu borba s kamenom na kojemu je valjalo izdržati i održati se. / Brač se prvi put spominje u IV stoljeću prije našeg brojenja. Tada ga je grčki zemljopisac Scylax (336. pr. n. e) nazvao Krateiai. Kasnije se javlja pod drugim nazivima Brectia, Elaphusa, Brattia... Sva ta imena starog su predromanskog porijekla i nose u sebi predodžbu rogate životinje. Elaphos i brenthos znače ’jelen’, i sva je prilika da je ime Brač vezano uz ime te umiljate rogate divljači, koju božica lova Artemida drži uza se kao šticeinika u posvećenim gajevima.²

Dobivši ime po ilirskom *brenthos*, Brač je sve do vladavine Rimljana ostao ilirski otok, mahom stočarski. Velika je nepoznanica zašto Grci zaobidoše Brač; pogotovo ako se uzme u obzir dominantna njihova prisutnost na Hvaru, Visu, Korčuli i drugdje. Ali nije samo u tome bračka posebnost. I po svom je „otočnom, ali ne i gradskom” imenu Brač u posve određenom smislu izniman. Naime, često se pitah zašto na Braču (za razliku od Hvara, Korčule, Visa, Paga, Raba Krka, Cresa i inih velikih otoka) ne postoji istoimeni grad. Možda

---

¹ Usp. Dasen Vrsalović, *Povijest otoka Brača* (2. izd.), Graphis, Zagreb, 2003., str. 36-38.

² Petar Šimunović, *Brač*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1975., str. IX.

zato što jelen pripada šumama i proplancima, a ne gradskim ulicama i trgovima? To tumačenje, bolje rečeno nedomišljeno gonetanje, u svojoj je slikovitosti naivno i proizvoljno, ali se kao neobvezujuća hipoteza može doimati prikladnim. To većma što je simbolika jelena vrlo lijepa i uzvišena.

Valja kazati da je kultno značenje jelena u antičko doba bilo često. Ta je životinja simbolizirala obnavljanje života, besmrtnost: stari narodi vjerovali su da jelenu svake godine otpadaju rogovi da bi opetovano iznikli i razgranali se u još ljepše, veće i snažnije. U psalmima je košuta na izvor-vodi slika snažne čovjekove žudnje za onostranim, vječnim, za Bogom.

Jelen značajnu simboliku zadržava i u kršćanstvu. U kršćanskoj ikonografiji postaje simbolom pustinjaštva, isposništva i monaštva, trajne žeđi za životom vječnim; a nerijetko se jelen javlja i kao simbol samoga Bogočovjeka našeg Isukrsta.

A mnoge kršćanske istine, univerzalne i vječne, bijahu predočavane u bračkom kamenu: u crkvama, kipovima, reljefima, natpisima. I to ne samo na Braču. Otpremao se brački kamen također i za vrijeme srednjovjekovlja i renesanse: u Split, Trogir, Šibenik, Zadar i Rab, a preko Jadrana u Anconu, Rimini i na Tremite. Zanimljivim biva istaknuti da sva su tri velika graditelja šibenske katedrale – Juraj Dalmatinac, Andrija Aleši i Nikola Firentinac – dolazili u bračke kamenolome, nadgledali radove i priređivali gotove kamenoklesarske elemente za transport i ugradbu.³

I posljednjih dvaju stoljeća ugrađivan je brački kamen u mnoga značajna svjetska zdanja. Spominjem samo neka: Novi

---

³ Usp. D. Vrsalović, *Nav. dj.*, str. 216.

dvor u Beču, Austrijski parlament, Mađarski parlament, Bijela kuća Washingtonu, zgrada Ujedinjenih naroda u New Yorku.

Moguće je s pravom ustanoviti da je Brač svijetu neusporedivo više dao nego što je od njega dobio. Ne samo kamen nego i ljude. Zbog tegobna života na žednom otoku, to većma kad na razmeđu 19. i 20. stoljeća bolesti poharaše maslinike i vinograde, žitelji bijahu prisiljeni na preoceanski egzodus. Iseljavahu se *u svit*, u razne zemlje, a ponajvećma im odredište bje Čile. Mnogi Bračani u novim domovinama postadoše veoma ugledni i zaslužni građani. Nepoznat je točan podatak o broju potomaka bračkih iseljenika, ali on zasigurno premašuje trenutni broj stalno prebivajućih duša na otoku.

Brač danas broji oko 14.000 žitelja, po čemu je treći hrvatski otok (brojnije pučanstvo imaju samo Korčula i Krk). S površinom od 395 kilometara četvornih Brač je također na trećemu mjestu (tek su neznatno veći Krk i Cres). Međutim, najviši vrh Brača, Vidova gora (Sveti Vid, Vidovica) sa svojih 778 metara ujedno je najviši vrh na svim otocima hrvatskim. Na Vidovoj se gori spaja i prožima kult slavenskog božanstva Svevida iliti Sventovida sa slavljenjem kršćanskog sv. Vida, svetca zaštitnika vida i pogleda (*Sveti Vide, vidi me!*). Zaista, Brač je odvajkada otok bistrih pogleda, otok visokih i širokih horizonata.

Ali je Brač ujedno otok poniranja u nutrinu, u bît, mjesto askeze, isposništva, žeđanja za Bogom i životom vječnim. Premda je najpoznatija zajednica bračkih pustinjaka ona u Blacima, uputno je podsjetiti da se još pet pustinjačkih obitavališta (eremitaža) nekoć nalazilo između Blataca i Bola, ponad zaselka Murvice.

Brač je uistinu osobit i jedinstven otok: oskudan vodom i plodnom zemljom, bogat kamenom, zamilovan suncem i

morem mediteranskim. Otok težaka i stočara, kamenara i ribara. *Otok snažna i blagotvorna duha, otok trpljenja i rada, vjere i nade.*

A za bračka Selca, ljupko mjesto s otmjenim osobinama omanjega grada, često se kaže da su *gnijezdo kamenara, pjesnika i biskupa*. Selačko kamenarstvo i fino klesarstvo osnovao je početkom 18. stoljeća „mistro Antonio Standelpergher detto Stambucco”, koji iz Praga dospio je na Brač te postao praocem zaista brojne, poznate i ugledne porodice Štambuk, razgranate u mnoge obitelji na Braču, u Hrvatskoj i svijetu.⁴ („Gospodin reče Abram: 'Idi iz zemlje svoje, / iz zavičaja i doma očinskog, / u krajeve koje ću ti pokazati. / Velik ću narod od tebe učiniti, / blagoslovit ću te, / ime ću ti uzveličat, / i sam ćeš biti blagoslov'.“ *Knjiga postanka* 12, 1-2)

Što se pjesništva tiče, valja istaknuti da je selačka poezija postala tim poznatija od godine 1991., od kada se u Selcima svake godine upriličuje svehrvatska *ča-kaj-što* pjesnička smotra *Croatia rediviva*, koju utemeljio je dr. Drago Štambuk. Od selačkih pjesnika spomenut ću samo one koji ovjenčani su *maslinovim vijencem* i čiji versi od tada stoje uklesani u kamenu ploču na *Zidu od poezije*: Zlatan Jakšić, Drago Štambuk i Milko Valent (po majci Selčanin).

Glede biskupâ bit će dovoljan podatak da tri su zadnja hvarsko-bračko-viška biskupa Selčani: Andro Štambuk, Celestin Bezmalinović (po majci Štambuk) te Slobodan Štambuk. Zanimljivim biva zatim spomenuti da je ljepotna selačka crkva Krista Kralja, poznata i kao „bračka katedrala”, sa svojim zvonikom iliti *kampanelom* visokim 45 metara po svoj prilici najviša crkva na dalmatinskim otocima.

---

⁴ Usp. D. Vrsalović, *Nav. dj.*, str. 217; usp. Nevenka Bezić-Božanić, *Selčani 18. i 19. stoljeća*, Naklada Bošković, Split, 2007., str. 105-106, 131-133.

Ne bi bilo preuzetno ustanoviti da su Selca uza sve i mjesto gdje se rađaju *dubokoumni filozofi*. Jer dvoje značajnih hrvatskih filozofa rođeno je početkom 20. stoljeća upravo u Selcima. Hijacint (Ante) Bošković, dominikanac, prvi je u Europi ponudio utemeljeno filozofsko tumačenje korijenâ fašizma i nacional-socijalizma te im, polazeći od tomizma i kršćanskog humanizma, već prije početka Drugoga svjetskog rata izrekao nedvosmisleni osudu. Hijacint Bošković smatrao je fašizam zlom izniklim na tlu novovjekovnog totalitarizma, „novim poganstvom”, do krajnjih konzekvenci dovedenim ateizmom što na mjesto Boga postavlja pobožanstvenog čovjeka koji stvara i razara svijet po svojoj moći i neobuzdanoj volji. Nažalost, zlo talijanskog fašizma najbolnije su iskusila upravo Selca: talijanska je okupacijska vojska dana 9. kolovoza 1943. beščutno zapalila, uz još nekoliko bračkih naselja, i Hijacintova rodna Selca. Zatim valja spomenuti Mariju Bridu, kći liječnika Čeha koji službovao je u Selcima, poznatu kao *filozofkinju slobode*. Ona je krucijalno filozofsko pitanje slobode, kao čovjekova konstitutivnog određenja, razmatrala iznimno iscrpno i kompleksno: etički i estetički, vrijednosno (aksiološki) i vitalistički.

Sliku o neobičnoj otvorenosti Selaca upotpunjuje i podatak da je na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće tamo nastalo jedno od najznačajnijih književnih djela slovačkog realizma. Naime, Matej Bencúr (pseudonim Martin Kukučín) za svojega je liječničkog službovanja u Selcima napisao roman *Dom u strani* (*Dom v stráni*). Premda su komparacije svagda nezahvalne, ne će biti neprimjereno napomenuti da Kukučín zauzima u slovačkoj književnosti slično mjesto kao u nas August Šenoa, Ante Kovačić ili Vjenceslav Novak.

Da Selčani bijahu odavna upućeni u svjetsku književnost i naklonjeni vrijednim piscima, svjedoči nam Perivoj Tolstoj,

sa spomenikom iz 1914. – prvi u svijetu tom velikanu ruske književnosti. Daljnja selačka zanimljivost i svakako posebnost jest u okolnosti da je u otočnom tom mjestu podignuto još dvanaest kipova i poprsja: Stjepanu Radiću, Franji Tuđmanu, Ivanu Pavlu II., Hansu Dietrichu Genscheru, Aloisu Mocku i drugim zaslužnicima.

Selačko domoljublje i nepomućeni osjećaj hrvatstva sežu daleko u prošlost. U tom su smislu Selca zaista svijetli primjer ne samo na Braču nego i šire u Dalmaciji. Jer Selčani se u drugoj polovini 19. stoljeća odmah i odlučno očitovaše svojim narodnjaštvom, gorljivim preporodnim hrvatstvom, usuprot tadanjim u Dalmaciji nerijetko tvrdokornim idejama autonomštva odnosno talijanaštva.⁵

U Selcima bje upriličen godine 1883. pobudni i glasoviti sastanak hrvatske mladeži, što je prethodilo osnivanju narodnog društva i čitaonice „Hrvatski sastanak” 1888. godine.⁶ Selčani svoje širokogrudno hrvatsko domoljublje i općeljudsko čovjekoljublje posvjedočiše u mnogim prilikama i neprilikama, a osobito je vrijedan isticanja slučaj kada su poslali u Ženevu novčanu pomoć velikanu hrvatske pisane riječi Antunu Gustavu Matošu, koji se zdvojan što mu tri mjeseca nisu isplaćeni honorari obratio za pomoć poznatom dobrotvoru Tomi Didoliću. Nakon što je Tomo Didolić uz pomoć prijatelja i sumještana Petra Didolića, dr. Ivana Štambuka, dr. Mateja Bencúra, Nike Ostojića i Janislava Vrsalovića prikupio novac i poslao ga Matošu, dobio je od njega iz Ženeve pismo, datirano 12. srpnja 1899. Zahvalno i ganuto Matoš je napisao:

---

⁵ Usp. D. Vrsalović, *Nav. dj.*, str. 317-321.

⁶ O tom događaju usp. *Spomenica u prigodi 120. godišnjice utemeljenja 1888. – 2008.*, KUD Hrvatski sastanak 1888, Selca, 2008.

Velecijenjeni i dragi gospodine!

*Moja je riječ slaba, da Vam zahvali na vašoj milostivnoj, bratskoj i milogodnoj pomoći. Ja sada neznam, hoću li Vam ikada Vašu dobrotu moći vratiti. Mogu Vam reći samo to, da bih bio očajao da me ne pomogoste na tako divan, hrvatski način. Za koji dan, pošto mi stignu knjige, bit ću slobodan poslati vam egzemplar *I v e r j a* i moju fotografiju. Radost, koju mi danas prirediste, ne izlazila nikada iz plemenitog Vašeg doma!*

Vaš Matoš

Pismo opširnije. Bog s Vama.⁷

Nažalost, Matoš u svojem kratkom životu nije nikada posjetio otok Brač i na njemu Selca: malo mjesto velikih ljudi. Malo mjesto s velikom dušom i snažnim identitetom. Mjesto dugog trajanja i sadržajne povijesti: ne će biti suvišno navesti da Selca danas broje oko 850 duša (Općina Selca oko 1.800), a kao naselje spominju se prvi put godine 1184. u *Povaljskoj listini*.

A zaista mnogo propušta tko ne upozna takva *šesna* i draga mjesta na toplom i nesebičnom Braču, otoku oskudnom i ujedno preobilnom. Za bračka je mjesta napisao Tin Ujević (po majci Bračanin) prelijepu rečenicu koja mi se – zbog nekoliko simbola što upućuju na vezu zemlje i neba – nadaje kao najprikladniji svršetak mojega ogleada o Braču i Selcima: „Ova pitoma mjesta imaju izgled spokojan, smiren, okupan: ona su kao ljepotice što se umivaju samo kišnicom i imaju nečega golubinjega”.

Zagreb, 31. srpnja 2013.

Marito Mihovil Letica

---

⁷ *Sabrana djela Antuna Gustava Matoša*, JAZU / Sveučilišna naklada Liber, sv. XIX. (Pisma 1.), Zagreb, 1976., str. 92-93.

Sadržaj

Uvodno slovo (<i>Dario Štambuk</i>)	5
Arrivano i Croati sui cavalli neri (<i>Drago Štambuk</i>)	8
Brač, oko Ciklopa (<i>Drago Štambuk</i>)	9
Poziv na <i>Štambuk 300</i>	14
Kratki povijesni prikaz (<i>Drago Štambuk</i>)	17
Stammbuch (<i>Drago Štambuk</i>)	21
Plakat proslave	22
Obavijesti uz proslavu 300 godina dolaska Štambuka u Selca	24
Karta Selaca s legendom	28
O nekim značajnijim i zaslužnijim Štambucima 19. i 20. stoljeća (<i>Ivo Vuković</i>)	32
U spomen mojih mrtvih (<i>Drago Štambuk</i>)	43
Dvije o sastanku hrvatske mladeži u Selcih 1883. (<i>fra Ivan Despot</i>)	44
Ruševna palača (<i>Drago Štambuk</i>)	51
Selca na Braču, <i>plurale tantum</i> : Žedanje kao sudbina (<i>Marito Mihovil Letica</i>)	53

O tristotoj obljetnici dolaska na Brač Jana Antonina Standerperghera, zvanoga Stambucco – koji rođen u Pragu pristigne kao mladić galijom iz Mletaka – ova je knjižica prisjećanje na taj događaj i vodič kroz proslavu kojom se njegovi brojni potomci s ponosom prisjećaju svoga rodozačetnika, vrsnoga majstora što je kamenoklesarsku djelatnost u Selcima i na cijelom otoku preporodio te uzdigao do razine umjetnosti. Štambuci danas nastanjuju mnoge dijelove Hrvatske, Europe, Južne i Sjeverne Amerike, Afrike i Australije, ali se rado vraćaju kamenom štambučkom gnijezdu u Selcima.